

Struženje lesa je bolj umetnost kot obrt

Mojstri lesa Kaj nastane, ko se zberejo najboljši – Še največjo stružnico je pod Tavčarjev kozolec postavil najmlajši med njimi

Zvoki in vonji so mi bili znani. Brneče vrtenje stružnice, visoko sikanje dleta, ki reže vlaknaste odrezke od vrtečega se suhega kosa lesa, nekoliko nižje in manj glasno struženje svežega lesa pa šumenje brusnega papirja in vonj po zasmojenem, ko je mojster malo preveč pritisnil na les ... Toda vsega naštetega je bilo veliko več kot v moji delavnici. Dvanajstkrat več.

JOŽE POJBIČ

Kar dvanajst mojstrov umetne obrti – lesostrugarjev se je namreč pred nekaj dnevi s svojimi stružnicami, neobdelanimi kosi lesa in izdelki nagnetlo pod kozolecem Tavčarjevega dvorca na Visokem v Poljanski dolini in svoje mojstrstvo in mojstrovine za ves dan postavilo na ogled številnim obiskovalcem.

Tudi Ljubo Zečevič, na neki način mojster, je bil med njimi. Pravzaprav me je on kot svojega neformalnega vajenca obvestil, da bo na Visokem prvo srečanje slovenskih lesostrugarjev. In sem šel. Iz radovednosti in zato, ker se nekajkrat na leto tudi jaz zaprem v svojo leseno vrtno uto, privijem na čeljusti majhne namizne stružnice kakšen posebno zanimiv, grčav kos lesa in iz njega ustvarim kaj očem prijetnega.

Ampak to, kar sem videl na Visokem, me je malce pobilo. V okviru čezmejnega projekta Umetnost struženja lesa, nad katerim na Škofjeloškem bdi razvojna agencija Sora, so se namreč povečini zbrali najboljši in pri nekaterih ni bilo več povsem jasno, ali so njihovi izdelki domača in umetna obrt ali pa so to unikatne lesene

skulpture, pri katerih izdelavi je umetnik zgolj po naključju uporabil stružnico. Vsaj izdelki Franca Merkača iz Celovca so bili takšni. Veliki kosi orehovega ali jablanovega lesa nepravilnih oblik in struktur so le tu in tam kazali znake obdelave na stružnici, toliko, da je objekt postal zaključena celota. In ko sem videl Merkačeve velike lesene umetnine, sem takoj vedel, zakaj je edini, ki na Visoko ni pripeljal stružnice in se ni predstavil tudi pri delu. Stružnica za tako velike izdelke mora namreč biti res velika in težka, da prepreči vibracije in da je na njej mogoče normalno delati. In takšne stružnice ne moreš kar tako prevažati na avtomobilski prikolici.

Drugi mojstri so imeli s sabo bolj priročne, manjše stroje. Še največjo stružnico je pod Tavčarjev kozolec postavil najmlajši med njimi, komaj devetnajstletni Gašper Dolenc. Ki se še ne razglaša za mojstra, čeprav tudi izpod njegovih dlet prihajajo male mojstrovine. Njemu svoje velike stružnice ni bilo treba voziti daleč, saj je prišel iz Gabrovnega nad Škofjo Loko. Stružiti se je začel učiti na veliko manjši stružnici kot štirinajstletnik, sedanjo pa je dobil za birmansko darilo in jo z veseljem uporablja, za zdaj bolj za hobi kakor zares, a ker obiskuje srednjo lesarsko šolo, ni rečeno, da se ne bo nekoč s stružnico tudi preživljal.

Matija Hiršensfelder pa za svoje izdelke sploh ne potrebuje velike stružnice. Predsednik sekcije domače in umetne obrti pri škofjeloški obrtni zbornici je sicer modelni mizar in se s struženjem ukvarja bolj za sprostitev in za svojo dušo, izdeluje pa skoraj izključno majhne, nizke ovalne po-

Na Visokem so se zbrali najboljši lesostrugarji. FOTOGRAFIJE JOŽE POJBIČ

Nastal je tako tanek kozarec, da je svetloba žarnice prodirala skozi njegove stene.

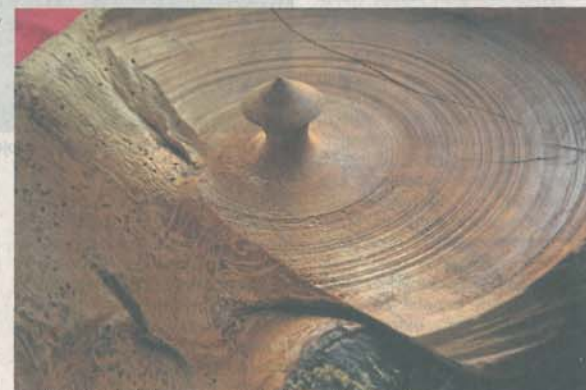
sode z manj kot dva milimetra debelimi stenami iz raznih vrst lesa. Če se pošteno loti dela, izdelava dva na dan, pravi, saj je izdelava tako krhkih izdelkov zelo zamudna. Tudi zato imajo kar visoko ceno, med 80 in 100 evri, in naključnim kupcem jih prodajo zelo malo. Kakšni tuji turisti morda kupijo kdaj kakšno in slovenski protokol jih je pri njem pred kratkim kupil pet za protokolarna darila ob obisku slovenske delegacije na Japonskem.

Nič kaj težka in nerodna pa ni bila stružnica Zvonka Hrena iz okolice Slovenj Gradca. Na srečanje je pripeljal kar 70 let staro leseno stružnico na nožni pogon, da pokaže, kako so mojstri delali nekoč. Sicer pa izdelki, ki jih je razstavljal na Visokem, niso bili izdelani na tej stružnici, saj ima doma še pet sodobnejših, ki jih seveda ni treba poganjati z nogo.

Neverjetno se mi je zdelo, kako lahko kdo iz kosa lesa na stružnici

izdelata tak kavbojski klobuk, kakršne je imel na svoji stojnici razstavljene študent elektroenergetike Silvo Košmrlj iz Sodražice. Iz orehovega lesa jih je treba delati, ker je dovolj žilav in ne počasi zlahka, mi je odgovoril. Pa kakšnih šest do osem ur se je treba motati okrog stružnice, nato pa klobuk dati za nekaj časa še v poseben kalup, da se krajci primerno ukrivijo. In kdor bi ga rad imel, bo moral odšteti kakšnih 150 evrov.

Še nekaj mojstrov je bilo na srečanju, na primer domačin Stanislav Lamovšek, ki je kar tam pod kozolecem iz kosa svežega lesa izstružil tako tanek kozarec na pečlu, da je svetloba žarnice prodirala skozi njegove stene, pa Marco Bevilacqua iz Italije, ki je ponujal unikatne stružene kemične svinčnike, in seveda mojster Ljubo Zečevič, upokojeni policist, ki me je vpeljal v osnovne skrivnosti brušenja dlet, sušenja lesa in oblikovanja skled.

Takšni izdelki prihajajo izpod rok (in stružnic) mojstrov.

Z različnih koncev so torej prišli udeleženci srečanja, različnih poklicev, in ne zgolj lesarji, so in zelo različno se lotevajo svojega dela. Skupno pa jim je, da imajo radi les

in da ob vsaki priložnosti zbirajo in nabirajo zanimive kose debel in vej za svoje male umetnine. Tudi moja vrtna lopa je že do polovice polna.